

EXCURSIE VAN DE NEDERLANDSCHE BOSCH- BOUWVEREENIGING NAAR HET ARBORETUM VAN TERVUEREN

door

Prof. J. JESWIET en Ir. J. L. W. BLOKHUIS.

Na een voorspoedige tocht met de autobus op Vrijdag 12 Juni 1936 van Breda naar Brussel, waarbij we alleen vertraging aan de grens ondervonden, omdat de heer Delevoy als Belg niet in een Nederlandsche autobus mocht mederijden, kwamen we om 10 uur in Quatre Bras aan, waar de heer Colleaux, in wiens ressort het arboretum is gelegen, het gezelschap opwachtte. Hier werd even halt gehouden om de dorstigen te laven. Van hier bracht de autobus, gaande langs het dorpje Notre Dame au Bois, ons aan de Z.W. grens van het arboretum.

Prof. Bommer, die de plannen voor het arboretum ontwierp en onder wiens leiding het is aangelegd, had zich gaarne bereid verklaard de excursie te leiden, doch was zeer tot ons leedwezen wegens ongesteldheid verhinderd daaraan gevolg te geven. Wij waren echter zoo gelukkig de heeren Delevoy en Colleaux bereid te vinden zijn taak over te nemen.

Eerst werd naar de N.W. hoek gewandeld, waar de heer Colleaux een uiteenzetting gaf over het ontstaan en de ontwikkeling van het arboretum.

Het arboretum draagt den naam van planten-geografisch arboretum en moet als zoodanig aan de bezoekers de meest karakteristieke boschtypen van de gematigde zône vertoonen. Er zijn ± 40 van die boschtypen aanwezig uit verschillende deelen van de wereld.

Het is de bedoeling dat het arboretum aan twee eischen voldoet. In de eerste plaats is er naar gestreefd deze boschtypen geschikt te maken voor het botanisch geographisch dendrologisch en boschbouwkundig onderwijs en daarom is, vooral wat boomen en struiken betreft, zooveel mogelijk rekening gehouden met de oorspronkelijke samenstelling ter plaatse. Dat de boschassociaties als zoodanig niet konden worden overgebracht, spreekt wel haast vanzelf. In den ondergroei vindt men de gewone, ons bekende N.W. Europeesche kruiden en struiken en langs de open randen vestigen zich berken en andere lighthoutsoorten uit onze bosschen.

De tweede eisch, waaraan moet worden voldaan is, dat

men boschbouwkundige waarde der boomsoorten eenigszins kan nagaan.

De landschapsbeelden, welke bereikt werden geven zeer voldoende het natuurlijke woudtype weer, waaraan zij ontleend zijn. Telkens weer hebben vooral Amerikaanse bezoekers aan hun opgetogenheid uiting gegeven door te verklaren, dat het hun was, alsof zij in bepaalde streken van hun vaderland terug waren. De grondlegger en stichter van het arboretum, professor B o m m e r, heeft in de Mitteilungen van de deutsche dendrologische Gesellschaft een lijstgewijs overzicht gegeven van de verschillende typen en heeft daarbij aangegeven aan welke bronnen hij de door hem uitgevoerde imitaties heeft ontleend. Zooveel mogelijk heeft hij ook de zaden uit de door de auteurs besproken gebieden laten komen. Moge het nog eens gebeuren, dat men in de oudere partijen, die van 1902 dagteekenen, ook meer struiken en kruiden inbrengt, om de waarde van het geheel te verhoogen. Het werkt op den plantengeograaf nog storend, als hij onze gewone, lastige bramen nog steeds moet doorworstelen op zijn exploratietochten door de verschillende boschtypen. Alles is hem vertrouwd van hier, behalve een enkele struik. Alleen de boomen zijn hem vreemd. Het aantrekkelijke is vooral de soorten-menging. Zeer mooi zijn de verschillende coniferengroepen uit Alaska, Columbia, Washington, het Cascaden gebergte enz. Wie dit overschoone arboretum bezoekt, vindt alleen de namen van de landstreken op duidelijke borden. In die streek zelve gaat hij op excursie, vindt de exoten en moet ze zelve determineeren. De in de bovengenoemde publicatie van Prof. B o m m e r gegeven lijsten zijn dan van groot gemak. Na die publicatie is er trouwens weer allerlei bijgeplant.

In de oudste afdeelingen is het vanzelfsprekend het meest interessant voor den boschbouwer. Sequoia, Libocedrus, Tsuga, Pseudotsuga, soorten van Chamaecyparis, Abies, Picea, Thuja, zijn hier in grootsch groepsverband tot meestal mooie exemplaren opgegroeid. Wie het geluk had dit arboretum meerdere malen te bezoeken met tusschenpoozen van 5 à 6 jaren staat verbaasd over den schitterenden groei der boomgroepen, die in phalanx in de dalen uitloopen. Ongeveer 10 jaar geleden zagen wij daar Picea omorica als jonge boomen van iets meer dan manshoogte, terwijl bij ons laatste bezoek een krachtig ontwikkelde groep van fraaie, hooge, rechte boomen het oog tot zich trok.

Het spreekt vanzelf, dat het arboretum ook van groot belang is voor den tuinarchitect om het aesthetisch effect der soorten in groeps-verband.

Voor het arboretum werd een terrein van 120 ha, gelegen in het Soniënbosch, gereserveerd. Bij den aanleg in 1902 bestond het bosch uit 30-jarig loofhout, gelegen op een

heuvelachtig terrein bestaande uit leemhoudende grond. De dalen werden open gekapt om mooie doorzichten en ruimten te verkrijgen, de hellingen moesten in het klein de bergellingen voorstellen, zoodat de laagste plaatsen werden beplant met boomsoorten uit de vlakke, de heuvel-terreinen en het lagere gebergte-terrein, terwijl de soorten uit de hoogere gebergte-zones op de ruggen een plaats vonden. Hier stuit men natuurlijk op groote moeilijkheden, daar wij b.v. in sectie II, cascaden geb. en Mt. Rainier, vlak naast elkaar zones hebben tot 700 m, tot 1400 m en tot 2400 m en daarnaast nog een oost- en westhelling. Dit tot uiting te doen komen op een heuvelhelling van ± 10 m hoogte, eischt veel van het voorstellingsvermogen van den bezoeker.

De jonge aanplant groeide aanvankelijk onder de beschutting en bescherming van het 30-jarige bosch, dat sterk gelicht was. Al naar de behoefte en ontwikkeling werd het oorspronkelijke bosch weggekapt.

Het oudste en meest imponeerende gedeelte is het westelijk arboretum, ± 80 ha, waar de boomsoorten uit Noord Amerika voorkomen. Dit werd het eerst bezocht.

Het is in 2 hoofdgroepen verdeeld: de bosschen onder invloed van den Grooten Oceaan en die onder invloed van de Atlantischen Oceaan. De eerste groep bestaat vnl. uit naaldhoutsoorten en de tweede uit loofhoutsoorten.

De bezichtiging gold eerst de groep *Alaska*, bestaande uit *Picea sitchensis*, *Chamaecyparis nootkatensis*, *Pinus contorta* en *Tsuga mertensiana*. Dit is een weergave van een boschtype uit Zuid-Alaska van 59° — 55° N.B. en tot 600 m

Foto 1. *Thuja plicata* Tsugu Mert. Ab. grandis Columbia.

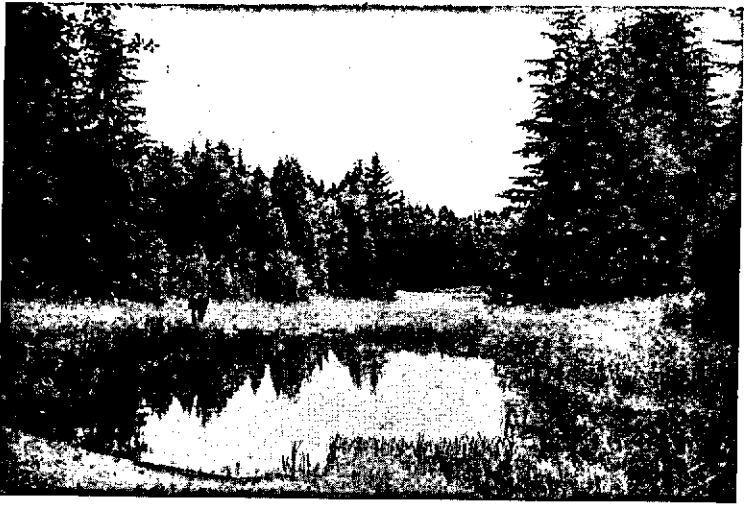

Foto 2. Rechts Oregon met *Tsuga Mertensiana*. Links Cascadengeb.

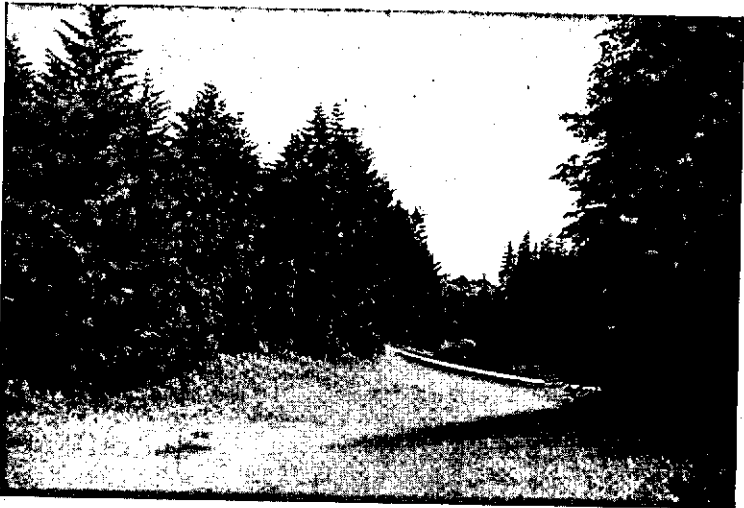

Foto 3. Links *Cham. lawsoniana*. *Tsuga mertensiana*. *Picea Sitckensis* *Pseudotsuga Douglasii* (Cascaden gebergte). Rechts Oregon.

hoogte ; het is evenals het volgende volgens opgave van Sargent, den bekenden Amerikaanschen dendroloog, samengesteld. Vervolgens de groep *Columbia*, waar de soorten in volle ontplooiing zijn gekomen. Naast reeds genoemde naaldhoutsoorten komen exemplaren van Douglassparren, van

Thuja plicata, benevens *Acer macrophyllum* e.a. voor. Tegenover deze groep en daarvan door een ruim dal gescheiden staan de soorten uit het *Cascadengebergte* en *Mount Rainier*, waar de Douglas in de menging talrijker wordt. Alle soorten, vooral van de lagere regionen zijn hoog en fors. Hier treffen we aan de *Abies grandis*, *Picea sitchensis*, *Pseudotsuga taxifolia*, *Thuja plicata*, *Tsuga Pattoniana*, *Chamaecyparis nootkatensis*, *Abies amabilis*, *Pinus Murrayana*, *Fraxinus oregona*, *Populus trichocarpa* e.a. Op 25 j. leeftijd was de lengte van de Douglassparren 24 m, *Abies grandis* 25 m en *Tsuga Mertensiana* 22 m. Deze groep omvat de voornaamste boomen van de bovengenoemde gebergten tusschen 46° en 50° N.B. tot ten hoogste 2400 m. De soorten uit de hoogere regionen, welke ook boven op de heuvel staan, zijn minder gesloten en minder lang.

Vervolgens ging de tocht tusschen de 2 hoofdgroepen, links het loofhout van het Atlantisch klimaat en rechts het naaldhout van den Grooten Oceaan. Hier trokken onder het

Foto 4. *Libocedrus dec.* Serra Nevada.

naaldhout vooral de groepen van *Chamaecyparis lawsoniana* van Oregon en van Californië de aandacht. De groep *Libocedrus decurrens* uit Sierra Nevada als hooge slanke zuilen is zeer merkwaardig. (Zie foto 4).

Na den koffiemaaltijd te Notre Dame au Bois ging 's middags de tocht naar het oostelijk gedeelte van het arboretum. Dit is later aangelegd en dus nog niet in volle ontwikkeling. Wel treffen wij daar, vooral in de deelen Japan en China, relatief meer ondergroei-elementen aan.

De *Abies Nordmanniana* van de Kaukasus en Servië zijn reeds fors opgegroeid, terwijl de *Picea omorica* voor vele excursanten een ware openbaring bleek te zijn. Hier vindt men natuurlijk ook *Rhododendron ponticum* en *Fagus orientalis*.

Tot slot werd een oogenblik verwijld in „Japan”. Deze groep is de jongste en bood voor den boschbouwer nog weinig belangwekkends; te vermelden zijn *Cryptomeria japonica*, *Cham. pisifera*, *Cham. obtusa*, *Abies firma*, *Tsuga Sieboldii*, *Picea polita*, *P. Alcockiana*, *Larix leptolepis*, *Pinus parviflora*, *P. densiflora* en verschillende loofhoutsoorten van de geslachten *Acer*, *Prunus*, *Cornus*, *Cercidiphyllum*, *Malus*, *Juglans* e.a. Dit Japansche deel is samengesteld naar gegevens van Sargent, Rein en Nakamura. Deze nu nog jonge groep zal later, als het overheerschende hout is toegenomen, een zeer mooi beeld geven.

De overige tijd werd benut om' een bezoek te brengen aan het koninklijk park van Tervueren met zijn groote vijvers en hoog geboomte.

Foto 5. Nötre Dame au Bois. Koffiemaaltijd.

Na verfrissing in het restaurant, gevestigd in het voor-malige koninklijke paleis, bracht de autobus de deelnemers naar Brussel.

Met een hartelijk woord van dank aan de leiders van deze excursie vertolkte Dr. van Vloten het gevoel van de aanwezigen, wier kennis over het gebruik van exoten door dit bezoek aan het onvolprezen arboretum van Ter-vueren stellig is verrijkt.

UIT DE DAGBLADEN.

„Het Vaderland“, Zaterdag 29 Aug. 1936, Ochtendblad A.

DE RUSSISCHE HOUTUITVOER.

Rusland weer sedert vijftien jaar aan de markt.

Het is deze maand vijftien jaar geleden, dat Rusland weer hout exporteert, nadat tengevolge van oorlog en burgeroorlog het Russische hout een reeks van jaren niet meer op de buitenlandsche markten was verschenen. Verder is — tweede jubileum — vandaag voor tien jaar de exportvereniging „Exportles“ opgericht, waarin de geheele Russische houtexport werd geconcentreerd. Deze „Exportles“ werkt in het buitenland door bemiddeling van de desbetreffenden afdelingen der Russische handelsvertegenwoordigingen alsmede door speciale maatschappijen, als de White Sla Timber Trust Ltd., welke te Londen is gevestigd en o.m. in ons land filialen heeft. Bovendien worden den laatsten tijd directe contracten gesloten tusschen de Exportles te Moskou en de buitenland-sche houtfirma's.

Welke beteekenis het Russische hout voor ons land heeft gekregen kan blijken uit onderstaande cijfers, welke den totalen invoer van *gezaagd naaldhout* in Nederland weergeven met daarnaast de Russische leveranties in dit artikel aan ons land (in Standaards):

	Totale Nederl. import	Import uit Rusland
1921	284.543	3.109
1922	336.802	18.439
1923	305.842	20.985
1924	376.874	30.311
1925	386.324	33.254
1926	396.809	43.160
1927	462.032	39.895
1928	434.135	56.292
1929	490.740	115.543
1930	445.758	127.524
1931	379.590	154.434
1932	299.762	145.548
1933	452.428	206.604
1934	402.338	157.488
1935	313.516	180.835

In 1935 had Rusland dus wat gezaagd naaldhout betreft een aandeel van meer dan de helft in den totalen Nederlandschen invoer. Ook voor andere houtsoorten o.a. dwarsliggers en triplexhout, neemt de Sowjet-Unie een zeer belangrijke plaats in.

Dat onder deze omstandigheden het artikel hout in het handelsverkeer tusschen ons land en de Sowjet-Unie een voorname rol speelt, behoeft niet te verwonderen. In 1929 bedroeg de totale invoer van Nederland uit Rusland, volgens de Nederlandsche statistiek f 37.5 miljoen, waarvan op rekening van de verschillende houtsoorten ca. f 31 miljoen kwam. In 1935 beliep de houtinvoer uit Rusland f 14.7 miljoen op een totalen invoer van f 22.5 miljoen.